

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

“คุณภาพชีวิตของพนักงานส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี” มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
 - 1.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต
 - 1.2 องค์ประกอบคุณภาพชีวิต
 - 1.3 ตัวชี้วัดคุณภาพ
 2. ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ในการศึกษา
 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 4. กรอบแนวคิดในการวิจัย
- โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ปรัชญาและแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ตามความเป็นจริงแล้วได้มีการกล่าวถึงเรื่องนี้มานานแล้วในอดีตเพียงแต่จะไม่ใช้คำอย่างตรง ๆ แต่จะปรากฏคำว่า การมีชีวิตที่ดี (Good Life) และการกินดีอยู่ดี (Wellbeing) ซึ่งทั้งสองคำนี้หากพิจารณาถึงความหมายก็อาจสรุปโดยรวมได้ว่า หมายถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั่นเอง ในสมัยกรีกโบราณ นักปราชญ์ผู้มีชื่อเสียงหลายท่านได้กล่าวถึงการมีชีวิตที่ดีของประชาชน ดังนี้

โสกราตีส (Socrates อ้างถึงใน รวมพล อินทร์ชุม, 2550) กล่าวว่า ชีวิตที่ดีสำหรับมนุษย์ คือ ชีวิตที่มนุษย์รู้จักใช้สติปัญญาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏขึ้นตามธรรมชาติด้วยตนเอง ซึ่งมีการตรวจสอบในการที่จะรู้จักตนเองและปรับปรุงตัวเองให้สูงขึ้น เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่สุด และเป็นชีวิตที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ในระบบสังคม

เพลโต และอริสโตเติล (Plato & Aristotle อ้างถึงใน รวมพล อินทร์ชุม, 2550) มีแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตที่ดีเห็นคล้ายตามกันคือชีวิตที่ดีที่สุดของมนุษย์นั้นอยู่ที่การได้ขัดเกลาอินทรีย์อย่างดีที่สุด เพื่อจะได้หยั่งถึงสิ่งที่มีค่าในตัวเองแต่มนุษย์นั้นจะไม่สามารถที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ ต้อง

อาศัยอยู่ในระบบสังคมจึงเกิดระบบของสังคมการเมืองขึ้นเพื่อการกระทำ ไม่ให้มีขึ้นเพื่อการมีชีวิตที่ดีที่สุดได้ ชีวิตที่ดีที่สุดประกอบด้วยการพัฒนาสิ่งที่ดีที่สุดในตัวเราให้ถึงจุดสูงสุดทั้งนี้ รวมทั้งความสุขไว้ด้วย ดังนั้นชีวิตที่ดีที่สุดจะต้องมีพื้นฐานทางสังคมและการเมืองที่ดี และถือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะเป็นผู้กำหนดชีวิตที่ดีให้พลเมือง

แนวคิดปรัชญาชีวิตที่ดีในสมัยกรีกนั้น กล่าวสรุปได้ว่าชีวิตที่ดีนั้นขึ้นอยู่กับมนุษย์เองที่จะพัฒนาชีวิตของเขาไปตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการในชีวิตที่ดีและระบบของสังคมการเมืองเป็นเพียงส่วนช่วยสนับสนุนให้มนุษย์พัฒนาชีวิตที่ดีภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม ในทางศาสนาคริสต์กล่าวถึง การดำเนินชีวิตที่ดีนั้นคือ ชีวิตที่มีความรักอันเสียสละ ซึ่งความรักนั้นแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ ความรักต่อพระเจ้า ความรัก ต่อเพื่อนมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความรักดังกล่าวแล้วชีวิตจะมีความสุข

สำหรับแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตประเทศไทยเกิดขึ้นมาในช่วงทศวรรษ 2510 หลังจากที่ได้มีการพัฒนาสังคมไปแล้วประมาณ 10 ปี การพัฒนาคุณภาพชีวิตคือเรื่องที่เราเรียกว่า จปฐ. (ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน) จปฐ. เริ่มถูกกล่าวถึงตั้งแต่ในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 3 (2515 - 2519) ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเมืองผันผวนอย่างมากแนวคิดนี้เกิดจากที่พิจารณาว่าประเทศไทยได้มีความเจริญทางเศรษฐกิจ รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น แต่การกระจายรายได้กลับไม่เป็นธรรม คนส่วนใหญ่ของประเทศยังยากจน ควรจะได้พิจารณาการพัฒนาในแง่ของการสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่คนในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มที่ด้อยโอกาส เช่น เกษตรกร ผู้ใช้แรงงาน ลูกจ้าง แนวคิด จปฐ. ไม่ได้ถูกกำหนดเป็นนโยบายของรัฐ แม้ในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 (2525 - 2529) จปฐ. มีลักษณะเป็นเครื่องชี้วัดการดำรงชีวิตของประชาชนหรือเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนามากกว่าจะเป็นแนวคิดของการพัฒนา

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นแนวคิดที่ใช้กันกว้างขวางในแวดวงวิชาการหลายสาขา เพราะเป็นเป้าหมายที่พึงปรารถนาของในแต่ละสังคมและเนื่องจากองค์ประกอบของการดำรงชีวิตของมนุษย์มีมาก บางมองเห็นได้อย่างชัดเจน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และสุขภาพอนามัย บางอย่างอาจมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า เช่น ความรู้สึกสบายใจ ความมั่นคงปลอดภัย ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่น ความร่วมมือร่วมใจ หรือความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ในสังคม

ความหมายของคุณภาพชีวิต

ปัจจุบันได้มีนักวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่น สังคมวิทยา จิตวิทยา การศึกษา ฯลฯ ได้พยายามให้ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “คุณภาพชีวิต” ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความหมาย คล้ายหรือสอดคล้องกัน จะแตกต่างกันไปบ้างในรายละเอียดหรือจุดเน้นตามที่สาขาวิชานั้น ๆ เห็นว่าสำคัญ แต่โดยภาพรวมแล้วจะหมายถึงการตอบสนองความต้องการของบุคคลที่เมื่อได้รับการ ตอบสนองแล้วจะรู้สึกพอใจ มีความสุข

คุณภาพชีวิต เป็นคำที่ใช้ในการเปรียบเทียบซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา สถานที่ และ การรับรู้ของแต่ละบุคคล ที่มีประสบการณ์ อาชีพ ความสนใจการศึกษา ประเพณี และวัฒนธรรม ที่แตกต่างกัน จึงเป็นการยากที่จะให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพชีวิต” ได้อย่างชัดเจนและแน่นอน แต่อย่างไรก็ตามก็มีผู้ที่พยายามให้คำนิยามความหมายของคุณภาพชีวิตซึ่งมีความแตกต่างกันบ้าง ตามแนวความคิดของแต่ละบุคคลหรือองค์การดังนี้

การให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพชีวิต” เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากและมีความแตกต่างกันหลากหลาย เนื่องจากเหตุผลหลายประการคือ

1. คุณภาพชีวิตเป็นกระบวนการทางจิตใจ ที่สามารถบรรยาย หรือตีความ โดยผ่าน ความคิดและภาษาที่แตกต่างกัน ความคลาดเคลื่อนจากมุมมองที่หลากหลายเกิดจากประสบการณ์ พื้นฐานความรู้ ประเด็นการนำเสนอ และข้อเท็จจริงต่าง ๆ
2. แนวคิดในเรื่องคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์ความหมายให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถประเมินกระบวนการและผลต่าง ๆ ได้และให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันของบุคคลในสังคม เดียวกันได้
3. ความคิดที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในความเจริญงอกงามและการพัฒนาการของมนุษย์ การมี อายุยืนยาว กระบวนการทางด้านจิตใจ ล้วนอยู่ภายใต้อิทธิพลขององค์ประกอบต่าง ๆ รวมทั้ง ค่านิยมด้วยซึ่งหากเป็นนิยามแบบเดียวกัน ก็หมายถึงคนทุกคน โดยไม่มีการคำนึงถึงความแตกต่าง ทางด้าน อายุ ช่วงชั้นทางสังคม การศึกษา ซึ่งคงยากที่จะยอมรับได้

จากเหตุผลดังกล่าวจึงยากที่จะกำหนดนิยามของ “คุณภาพชีวิต” ให้ยอมรับกัน เป็นสากล อย่างไร ก็ตามได้มีผู้ให้คำนิยาม ไว้หลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552) ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ “คุณภาพ” หมายถึง ลักษณะความดี ลักษณะประจำบุคคล หรือสิ่งของ ส่วน “ชีวิต” หมายถึง ความเป็นอยู่ ดังนั้น คุณภาพชีวิตจึงหมายถึง ลักษณะความเป็นอยู่ ที่ดีของบุคคล

รวมพล อินทร์สุน (2550) คุณภาพชีวิต หมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองและศาสนา ซึ่งเป็นค่าเทียบเคียง ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือทุกคน หรือทุกประเทศ อาจจะกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ กัน ไปตามต้องการและความต้องการใน ด้านคุณภาพชีวิตนี้ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเวลา และภาวะ

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2525) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิต ว่า เป็นความคิดรวบยอดที่ เกี่ยวข้องกับปริมาณและความต้องการพื้นฐานทั้งทางร่างกาย สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม จิตวิทยา และสภาพแวดล้อมในการดำรงชีวิตทั้งที่เป็นนามธรรม

และที่มนุษย์สร้างขึ้นมาคุณภาพชีวิตของประชากรโดยส่วนรวม อาจจะไม่ต้องคล้องกับคุณภาพชีวิตของกลุ่มย่อยในสังคมก็ได้

เกษม จันทรแก้ว (2530, หน้า 20) ได้ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางการศึกษา อนามัยและเศรษฐกิจ ตามสภาพแวดล้อมทางชีวภาพ เชื้อชาติ วัฒนธรรมวิธีการเลี้ยงดู

พวงรัตน์ บุญญานุรักษ์ (2531, หน้า 7) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับแต่ละคน ในลักษณะของความรู้สึกพอใจในสภาพที่ตนเองมีอยู่เป็นอยู่ ได้รับอยู่ และปฏิบัติอยู่เป็นประจำวัน ในแต่ละคนจะมีความพอใจแตกต่างกัน

พัฒนา กิติพราภรณ์ (2531, หน้า 7) ให้คำจำกัดความไว้ว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีความสุข ความสุขในที่นี้เกิดได้จาก 1) ความสุขทางกาย หมายถึงการมีความเป็นอยู่ที่ดี เช่นมีที่อยู่อาศัยดี มีสุขภาพดี มีสาธารณูปโภค เช่น การคมนาคมดี มีสภาพแวดล้อมที่ดี เช่น อากาศบริสุทธิ์ และยังรวมไปถึงการพักผ่อนและสันทนาการที่ดี 2) ความสุขทางใจได้มาจากความรู้จักพอใจพอใจในสภาพที่เป็นอยู่ การมีทัศนคติต่อตนเองและผู้อื่น มีความรัก ความอบอุ่น ผูกพันในครอบครัวและเพื่อนมนุษย์ มีความอดทนเสียสละและสร้างประโยชน์ให้กับสังคม

ภัสสร สิมานนท์ และคณะ (2533, หน้า 105) ได้ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่สุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสังคมที่ตนอยู่ได้อย่างดีขณะเดียวกันก็สามารถดำรงชีวิตที่เป็นประโยชน์ให้ตนเอง สังคม และประเทศชาติ

รวมพล อินทร์ชุม (2550) ได้นิยามคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตของบุคคล คือ ความพึงพอใจของบุคคลที่เกิดจากการได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสภาพแวดล้อมด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างเพียงพอให้เกิดการมีสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ดี

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2535) ให้ความหมายว่าคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง และคุณภาพชีวิตของประชาชนจะดี หมายถึง ครอบครัวหรือชุมชนนั้น ได้บรรลุเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ครบถ้วนทุกประการ

ณรงค์ศักดิ์ ตะละกัญ และคนอื่น ๆ (2535, หน้า 10) ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต หมายถึงการมีชีวิตที่พัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งตนเองได้อย่างมีทิศทาง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและทำให้ผู้อื่นเป็นสุขด้วย

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมักรการ (2535, หน้า 7) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่ความสุขพอสมควรทั้งกายและจิตใจ ความสุขกาย คือ ได้รับการตอบสนองความต้องการขั้น

พื้นฐานอย่างเพียงพอ เช่นการได้รับการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนจากครอบครัวอย่างดีพอ การมีสุขภาพอนามัยแข็งแรง การศึกษาคี อาชีพการงานดี โอกาสเลื่อนฐานะตามความเหมาะสม มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนความสุขใจ คือ การหล่อหลอมปัจจัยทางด้านความเชื่อ ค่านิยม ศีลธรรมและจริยธรรมให้เกิดความสมดุล

กุหลาบ รัตนสังฆกรรม และคณะ (2535, หน้า 10 - 11) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ซึ่งรวมเอาไว้ทุกด้าน ของชีวิตไว้หมด ซึ่งชีวิตบุคคลสามารถดำรงอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถมีมิติต่าง ๆ ของคุณภาพชีวิตไว้ ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย พลังงาน สิ่งอำนวยความสะดวกในครอบครัวและในการประกอบอาชีพ

2. คุณภาพด้านอารมณ์ หมายถึง การพักผ่อนใจที่มีประโยชน์ ความนิยมชมชอบใน ศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ความอบอุ่นในครอบครัวและในชุมชน ความรักและความเป็นเจ้าของที่มี ต่อหมู่คณะ

3. คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ภาวะแวดล้อมที่บริสุทธิ์ สะอาดเป็นระเบียบปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศและเสียง มีทรัพยากรที่จำเป็นแก่ การดำรงชีพและการคมนาคมที่สะดวก

4. คุณภาพชีวิตด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม หมายถึง โอกาสในการศึกษาและ การประกอบอาชีพที่เท่าเทียมกัน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน การปกครองที่ให้สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ความเป็นธรรมด้านรายได้ ความร่วมมือร่วมใจในสังคม ความเป็นระเบียบวินัย มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน มีค่านิยมที่ สอดคล้องกับหลักธรรมในทางศาสนา

5. คุณภาพชีวิตด้านความคิด หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก ชีวิตและชุมชน การศึกษา วิชาชีพ ความสามารถในการป้องกันแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ของตนเอง การยอมรับตนเอง และการมีเป้าหมายในชีวิตที่เหมาะสม

6. คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ หมายถึง ความมีคุณธรรมในตัวเองและสังคม เช่น ความซื่อสัตย์ สุจริต ความมีเมตตากรุณา ช่วยเหลือเกื้อกูล กตัญญูกตเวที ความจงรักภักดีต่อชาติ ความศรัทธาใน ศาสนา ความเสียสละและการละเว้นอบายมุขต่าง ๆ

กรมการพัฒนาชุมชน (2537) คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่ เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ คือ การที่จะ กล่าวว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็ต่อเมื่อประชาชนในครอบครัว หรือชุมชน นั้น มีชีวิตความ

เป็นอยู่บรรลुकเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานครบถ้วนทุกประการซึ่งเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดไว้นั้นสามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตามสภาพ เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะนั้น ๆ

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ (2539, หน้า 61) สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่าคุณภาพชีวิต หมายถึง ระดับของการมีชีวิตที่ดี มีความสุข ความพึงพอใจในชีวิต เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคมไทย

สุวัฒน์ มหันตนิรันดร์กุล, วิระวรรณ ตันติพิวัฒนสกุล, วณิดา พุ่มไพศาลชัย, กรองจิตต์ วงศ์สุวรรณ และราณี พรมานะจิรังกุล (2540, หน้า 24) ได้สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่าคุณภาพชีวิต หมายถึงระดับการมีชีวิตที่ดี มีความสุข และความพึงพอใจในชีวิต ทั้งใน ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคม เป็นการประสานการรับรู้ของบุคคล ในด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ภายใต้วฒนธรรม ค่านิยม และเป้าหมายในชีวิตของแต่ละคน

นิสาร์ตน์ ศิลปะเดช (2539, หน้า 65) ได้สรุปไว้ว่าคุณภาพชีวิต หมายถึงสภาพการดำรงชีวิตที่บุคคลเกิดความสุข ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันเนื่องมาจากการได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ อย่างพอเพียงและเหมาะสม

ผาสุก มุทรมะธา (2540, หน้า 72 - 73) อธิบายว่าคุณภาพชีวิตหมายถึงสภาพการดำรงชีวิตที่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับอัตภาพ อยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมที่ดีงามตามมาตรฐานที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป พร้อมทั้งจะพัฒนาดตนเองให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

พัชรภรณ์ คนกล้า (2547, หน้า 8) ให้ความหมายว่าคุณภาพชีวิต หมายถึงการมีชีวิตที่สมบูรณ์ในแง่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเกิดจากการให้ความสำคัญและความพึงพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ตามสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ เป็นอยู่ หรือได้รับอยู่ ด้วยการรับรู้และตัดสินใจของมนุษย์ในช่วงเวลาหนึ่ง สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ยูเนสโก (Unesco, 1978, p. 143) สรุปไว้ว่าคุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการมี การอยู่อย่างมีความสุข มีความพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตที่เป็นส่วนสำคัญมากของบุคคล

เลวิส (Lewis, 1982, p. 113) ให้ความหมายว่าคุณภาพชีวิต คือระดับที่บุคคลมีความรู้สึกมีคุณค่าแห่งตน มีความมุ่งหมายในชีวิต และมีความวิตกกังวลน้อยที่สุด

เฟอร์เรนส์ (Ferrans, 1992, pp. 29 - 38) หมายถึง ความรู้สึกมีความสุข (Sense of Well Being) ซึ่งมีผลมาจากความรู้สึกพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจในแต่ละด้านของชีวิตที่มีความสำคัญต่อบุคคลนั้น ๆ

วอลเลจ (Wallace, 1957, p. 6 อ้างถึงใน วไลพร เจริญพร, 2545) ได้ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต ไว้คือ สภาพทั้งหลาย ซึ่งนำมาซึ่งความพึงพอใจแก่บุคคล ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ

ฮันเตอร์ (Hunter, 1992, p. 17) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีทั้ง ด้านร่างกายและจิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ ในผู้สูงอายุคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องคงไว้ ซึ่งความมีคุณค่าในตนเอง ความพอใจในชีวิตและความรู้สึกผาสุก

จากความหมายคุณภาพชีวิตที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย สภาพจิตใจและสภาพสังคม โดยสามารถแสดงมิติต่าง ๆ ของคุณภาพชีวิต ได้ดังนี้

1. คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย หมายถึง อาหารและโภชนาการ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัยความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นแก่การดำรงชีพ สภาวะแวดล้อมที่บริสุทธิ์
2. คุณภาพด้านจิตใจหมายถึง ความเป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมในตัวเองและสังคม ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีต่อชาติ ความมีเกียรติมีศักดิ์ศรี ความเชื่อมั่นศรัทธา ความพึงพอใจ
3. คุณภาพชีวิตด้านสังคม หมายถึง การศึกษาและการประกอบอาชีพที่ดีและเหมาะสม การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ ความเป็นผู้มีระเบียบวินัย

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

การที่มนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เป็นองค์ประกอบมากมายและแต่ละองค์ประกอบนั้น ก็มีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันไปตามทัศนะของแต่ละบุคคลหรือแต่ละสังคม ซึ่งพอจะกล่าวได้อย่างกว้าง ๆ ได้ว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตนั้น จะต้องปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ค่านิยม จิตใจ เป็นต้น ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ได้นักวิชาการหลายท่านเสนอไว้ว่า เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการมีคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ดังนี้

ฟลานาแกน (Flanagan, 1978: cited in Dean, 1985, p 96) กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตว่ามาจากพื้นฐานความต้องการของมนุษย์ ซึ่งจำแนกเป็น 15 ข้อย่อย จาก 5 ประเด็นหลักได้แก่

1. ด้านความพร้อมด้านสุขภาพและทรัพย์สิน ได้แก่ การมีที่อยู่อาศัย การมีสุขภาพที่แข็งแรง การได้รับอาหารที่ดี

2. ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น ความสัมพันธ์กับคู่สมรส บิดามารดา สมาชิกในครอบครัว เพื่อน และบุคคลอื่น

3. กิจกรรมในฐานะพลเมืองหรือคนของชุมชนและสังคม การได้มีโอกาสช่วยเหลือสนับสนุนผู้อื่น

4. การพัฒนาตนเองและการประสบความสำเร็จ ได้แก่ การพัฒนาการทางสติปัญญา การเรียนรู้ การเข้าใจตนเอง รู้จุดบกพร่องของตนเอง มีงานทำที่น่าสนใจ การได้รับผลตอบแทนที่ดีและการแสดงออกในทางสร้างสรรค์

5. การรู้จักแสวงหาการพักผ่อนหย่อนใจ มีสันทนาการ ได้แก่ การอ่านหนังสือ ฟังดนตรี ดูกีฬา หรือสิ่งบันเทิงอื่น ๆ และการมีส่วนร่วมในสังคม

องค์การอนามัยโลก (WHOQOL GROUP, 1996 อ้างถึงใน สุวัฒน์ มหัตนรินทร์กุล, วิระวรรณ ตันติพิวัฒนสกุล, วนิดา พุ่มไพศาลชัย, กรองจิตต์ วงศ์สุวรรณ และราณี พรมานะจิรังกุล, 2540, หน้า 14 - 20) ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตเป็น 6 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความเป็นอิสระของบุคคล ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และ ด้านความเชื่อ ส่วนบุคคล ต่อมาในปี ค.ศ. 1995 ได้รวมองค์ประกอบบางด้านเข้าด้วยกันเหลือเพียง 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ด้านร่างกาย (Physical Health) คือการรับรู้สภาพร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน ได้แก่ การรับรู้สภาพร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน ได้แก่ การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสุขสบายการรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกาย การรับรู้ถึงผลกระทก้างในการดำเนินชีวิตประจำวัน การพักผ่อนนอนหลับ การทำงาน

2. ด้านจิตใจ (Psychological Health) คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง ได้แก่ การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ การรับรู้ถึงความเชื่อด้านจิตวิญญาณ ศาสนา

3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship) คือ การรับรู้ด้านความสัมพันธ์ของตนเองกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การได้รับรู้ว่าตนเองได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคม รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment Health) คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณภาพชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงใน

ชีวิต การรับรู้ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ ด้านการเงิน สถานบริการสุขภาพ บริการทางสังคม การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร

เฟอร์แรนส์และพาวเวอร์ (Ferrans & Powers, 1992, p. 29 - 38) กล่าวว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ควรพิจารณาจากความพึงพอใจและไม่พึงพอใจ และแบ่งคุณภาพชีวิตออกเป็น 4 ด้าน

1. ด้านสุขภาพและหน้าที่ (Health and Functioning) ได้แก่ การดูแลสุขภาพตนเอง การพักผ่อน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเวลาว่าง
2. สังคมและเศรษฐกิจ (Socio - Economic) ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ รายได้ การทำงาน เพื่อนร่วมงาน ที่อยู่อาศัย
3. จิตวิญญาณ (Psychological Spiritual) ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต ความสงบทางจิตใจ การบรรลุเป้าหมายในชีวิต
4. ครอบครัว (Family) ได้แก่ ความสุขในครอบครัว ความสัมพันธ์กับคู่สมรส บุตร สภาวะสุขภาพของครอบครัว

ไลอย (Liu, 1975 อ้างถึงใน อนุช ขอดโสภา, 2546) กล่าวถึง องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตว่า คุณภาพชีวิตมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 2 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านจิตวิสัย (Subjective) หรือเรียกว่า องค์ประกอบด้านจิตวิทยา เป็นองค์ประกอบเชิงคุณภาพและขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นอันมาก
2. องค์ประกอบด้านวัตถุวิสัย (Objective) หรือเรียกว่า องค์ประกอบด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบเชิงปริมาณและวัดได้โดยรวม

เย็นใจ เลหาวิช (2525, หน้า 50 - 52) เสนอว่าองค์ประกอบ ซึ่งจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิต แบ่งเป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านที่จำเป็นสำหรับพื้นฐานทำให้พอมีชีวิตอยู่ได้ คือ ปัจจัยสี่อย่างพอเพียง มีสุขภาพแข็งแรง มีความมั่นคงและอิสระ
 2. ด้านจำเป็นต่อการเพิ่มคุณภาพชีวิต เพื่อที่จะทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้แก่ การมีค่านิยมอย่างพอเหมาะ มีอุดมการณ์ของชีวิต มีชีวิตกลมกลืนกับครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม
- ซาน (Zhan, 1992, p. 796) กล่าวว่า คุณภาพชีวิตควรมีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ
1. ด้านความพึงพอใจในชีวิตเป็นสิ่งที่บุคคลรับรู้ถึงสิ่งที่ตนครองอยู่ ซึ่งอยู่ระหว่างความปรารถนาที่จะตั้งไว้และความสำเร็จที่จะได้รับ
 2. ด้านอัตมโนทัศน์ เป็นความเชื่อมั่นและความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในห้วงเวลาหนึ่ง

3. ด้านสุขภาพและการทำงานของร่างกาย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยนอกจากประเมินอาการทางคลินิกแล้ว ยังประเมินในเรื่องการรับรู้ภาวะสุขภาพของบุคคล สิ่งที่เกี่ยวข้องกับภาวะสุขภาพและความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสังคมด้วย

4. ด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นการประเมินการประกอบอาชีพ การศึกษาและรายได้ซึ่งถูกกำหนดเป็นมาตรฐานสังคม

แคมเบล (Campbell, 1976) เสนอองค์ประกอบว่าคุณภาพชีวิตมี 3 ด้าน คือ

1. ด้านกายภาพ ประกอบด้วย ปัจจัยด้านมลภาวะ ความหนาแน่นของประชากรและสถานที่อยู่อาศัย
2. ด้านสังคม ประกอบด้วย ปัจจัยการศึกษา สุขภาพอนามัย ความเป็นอยู่ของครอบครัว
3. ด้านจิตวิทยา ประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านความพอใจ ความสำเร็จ ความผิดหวังและความคับข้องใจในชีวิต

ยูเนสโก (UNESCO อ้างถึงใน ถัดคำขวัญ, 2532, หน้า 13) ได้กำหนดว่าคุณภาพชีวิตจะดีหรือไม่เพียงใด นั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

1. มาตรฐานการครองชีพ (Standard of Living) พิจารณาจากรายได้ต่อบุคคล สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย การสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น
2. การเปลี่ยนแปลงของประชากร (Population Dynamics) ในเรื่องโครงสร้างของอายุ และเพศ อัตราการเติบโตของประชากร อัตราการเกิด อัตราการตาย การย้ายถิ่น เป็นต้น
3. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (Social - Cultural Factors) พิจารณาจากระบบสังคม ค่านิยมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น
4. กระบวนการพัฒนา (Process of Development) พิจารณาดำดับความสำคัญของการพัฒนาประสิทธิภาพและความสามารถของบุคคล การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม การค้า

5. ทรัพยากร (Resources) ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ธรรมชาติ อาหาร เงินทุน ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ

พัชรภรณ์ คนกล้า (2547, หน้า 8) สรุปไว้ว่าองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตมักเกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพ ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง เพื่อน สถานที่อยู่อาศัย เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ เป็นต้น

จากแนวคิดและความหมายและองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่าปัจจัยสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต คือ

1. ปัจจัยที่เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของคน ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การศึกษา การมีงานทำ เป็นต้น
2. ปัจจัยที่เป็นความต้องการทางสังคม ได้แก่ มาตรฐานค่าครองชีพ ศาสนา สิ่งแวดล้อม ค่านิยมของสังคม อิสรภาพและเสรีภาพ
3. ปัจจัยความต้องการทางจิตใจ ได้แก่ ความพึงพอใจในสิ่งต่าง ๆ จากความต้องการพื้นฐานและความต้องการทางสังคม

ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต

บุคคลทุกคนย่อมต้องการคุณภาพชีวิตในระดับหนึ่งที่เป็นมาตรฐานในการดำรงชีวิต การมีเกณฑ์สำหรับประเมินชีวิตจะช่วยให้บุคคลสามารถเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของตนเองกับเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อจะทราบว่า ตนเองมีคุณภาพชีวิตดีหรือไม่ หรือมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับใด แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต (Quality of Life Indicators) ได้มีนักวิชาการ นักวิจัย และหน่วยงาน ได้ทำการศึกษาเรื่องนี้ไว้หลากหลาย ดังนี้

องค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development: OECD) (UNESCO, 1978, p. 89) ได้วัดความเป็นอยู่ที่ดีของประเทศต่าง ๆ โดยใช้ดัชนีชี้วัดใน 8 ด้านดังนี้

1. ด้านสุขภาพ
2. ด้านการพัฒนาของปัจเจกบุคคลโดยการเรียนรู้
3. ด้านการจ้างงานและคุณภาพชีวิตในการทำงาน
4. ด้านเวลาและการใช้เวลาว่าง
5. ด้านความต้องการในเรื่องสินค้าและบริการ
6. ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
7. ด้านความปลอดภัยของบุคคลและการบริการกระบวนการยุติธรรม
8. ด้านโอกาสทางสังคมและความไม่เสมอภาค

เอสแคป (ESCAP, 1990, pp. 9 - 12) แนวคิดการวัดคุณภาพชีวิตขององค์การเอสแคป ได้มีการปรับปรุงตลอดเวลา ล่าสุดได้มีการกำหนดตัวแปรหลัก 7 ตัว แยกเป็นตัวชี้วัดรวม 28 ตัว ได้แก่

1. ความมั่นคงปลอดภัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ การใช้จ่าย การออม และความยากจน
2. สุขภาพ ได้แก่ อายุขัยเฉลี่ย การเป็นโรค การตาย โภชนาการ ภัยพิบัติ หรือ

ความหายนะ

3. ชีวิตด้านการใช้สติปัญญา ได้แก่ การอ่านออกเขียนได้ การศึกษานอกโรงเรียน การเรียนรู้ตลอดชีวิต ชีวิตเชิงวัฒนธรรม ชีวิตด้านการใช้เหตุผล

4. ชีวิตการทำงาน ได้แก่ การว่างงาน อุบัติเหตุจากการทำงาน ความขัดแย้งทางอุตสาหกรรม สภาพการทำงาน

5. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย โครงสร้างพื้นฐานในการคมนาคม และการติดต่อสื่อสาร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

6. ชีวิตครอบครัว ได้แก่ เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และครอบครัวแตกแยกในครอบครัว

7. ชีวิตในชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในสังคม การมีส่วนร่วมทางการเมืองความวุ่นวายในชุมชน อัตราการเกิดอาชญากรรม

เครื่องชี้วัดจัดทำเป็นแนวทางขององค์การสหประชาชาติ (United Nation - Guidelines) (UN, 1990, p. 15) มีดังต่อไปนี้ คือ

1. ประชากร
2. การตั้งครอบครัว
3. การเรียนรู้และการบริการสังคม
4. กิจกรรมเพื่อการมีรายได้และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. การกระจายรายได้ การบริโภคและการออม
6. ความมั่นคงทางสังคม และการบริการทางด้านสวัสดิการ
7. สุขภาพ บริการด้านสุขภาพ และการใช้บริการสุขภาพ
8. ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม
9. ระเบียบสังคม และความปลอดภัย

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทย โดยใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) 9 ด้าน ได้แก่

1. ด้านอาหารและโภชนาการ หมายถึง การได้รับสารอาหารครบถ้วน เช่น เนื้อสัตว์ แป้ง ผัก ผลไม้ต่าง ๆ การรับประทานอาหารที่มีคุณภาพเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเครื่องหมาย อ.บ. ตลอดจนในเรื่องของที่ประกอบอาหารและภาชนะใส่อาหารต้องการรักษาความสะอาด

2. ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม หมายถึง บ้านที่อยู่กับครอบครัวที่เป็นอาคารที่พักของทางราชการ บ้านส่วนตัว บ้านเช่า มีสภาพคงทนถาวร มีการจัดการสุขาภิบาลถูก ระเบียบ สุขลักษณะ ไม่แออัดและไม่มีสิ่งรบกวน คือ เสียงและกลิ่น

3. ด้านการได้รับการบริการขั้นพื้นฐาน หมายถึง การได้รับการบริการจากหน่วยงานต้นสังกัดรวมทั้งสิ่งที่หน่วยงานต้นสังกัดได้จัดให้ในด้านสวัสดิการต่าง ๆ ได้แก่ การเก็บขยะ การบริการรถรับ - ส่งนักเรียน การบริการด้านสาธารณสุข การสันถนาการ

4. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน หมายถึง ความรู้สึกมั่นคงในจิตใจจากการได้รับการบริการจากหน่วยงานต้นสังกัดได้มีมาตรการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนและครอบครัวมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามเมื่อเกิดปัญหา

5. ด้านการพัฒนาอาชีพ หมายถึง กระบวนการที่หน่วยงานจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือพนักงานส่วนท้องถิ่นในการจัดการกับอาชีพของตนเอง กำหนดเส้นทางอาชีพที่เหมาะสม วางแผนและฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมให้พนักงานส่วนท้องถิ่นมีการพัฒนาและความก้าวหน้าในงาน

6. ด้านการวางแผนครอบครัว หมายถึง พนักงานส่วนท้องถิ่นสามารถควบคุมเวลาและจำนวนการมีบุตรได้ตามต้องการ

7. ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง หมายถึง พนักงานส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง

8. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง การดำรงชีวิตตามหลักศาสนา ด้วยการลด ละ เลิก อบายมุขและประพฤติตนตามหลักศาสนา กระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

9. ด้านบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม หมายถึง การที่พนักงานส่วนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนธิ สมัครงการ (2535, หน้า 148 - 158) ได้กล่าวถึง เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตของคนไทยใน 13 ด้าน คือ

1. ด้านครอบครัว ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว สิ่งแวดล้อมภายในและภายนอกครอบครัว รวมถึงความสะดวกในการเดินทางไปมาที่อื่น

2. ด้านสังคม ประกอบด้วย ความสัมพันธ์กับเพื่อน เพื่อนบ้าน ผู้คุ้นเคย การมีส่วนร่วมในสโมสร ความสะดวกสบายในการพบปะสังสรรค์

3. ด้านการงาน ประกอบด้วย ความมั่นคง ความอิสระ โอกาสในการแสดงความสามารถ โอกาสที่จะก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

4. ด้านสุขภาพอนามัย ประกอบด้วย ความแข็งแรงของสุขภาพร่างกาย การออกกำลังกาย

5. ด้านเวลาว่างและการพักผ่อนหย่อนใจ ประกอบด้วย การใช้เวลาในการเล่นกีฬา ทำงานอดิเรก ชมรายการบันเทิงต่าง ๆ และความสะดวกในการเดินทางไปพักผ่อนหย่อนใจ

6. ด้านความเชื่อศาสนา ประกอบด้วย เสรีภาพในการนับถือ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความศรัทธาต่อหลักธรรมทางศาสนาและการปฏิบัติธรรมของสงฆ์

7. ด้านตนเอง ประกอบด้วย ความภูมิใจในตนเองเกี่ยวกับความสำเร็จในชีวิตด้านการทำงาน การศึกษาและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น รวมทั้งความเชื่อมั่นในตนเอง

8. ด้านสาธารณสุข ประกอบด้วย การให้บริการสถานพยาบาล ความสามารถของแพทย์และพยาบาล

9. ด้านการบริโภคสินค้าและการบริการต่าง ๆ ประกอบด้วย ความหลากหลายของสินค้า คุณภาพของสินค้า ราคาสินค้าและการให้บริการร้านค้า

10. ด้านทรัพย์สิน ประกอบด้วย บ้าน เฟอร์นิเจอร์ สิ่งอำนวยความสะดวกในบ้าน ยานพาหนะ เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับต่าง ๆ

11. ด้านท้องถิ่น ประกอบด้วย การให้บริการชุมชนทางด้านสาธารณสุข สาธารณภัย สาธารณูปโภค การศึกษา การขนส่งและสวัสดิการอื่น ๆ

12. ด้านรัฐบาลไทย ประกอบด้วย นโยบายและการบริหารงาน ด้านเศรษฐกิจ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

13. ด้านชีวิตในประเทศไทย ประกอบด้วย สิทธิพื้นฐานในการได้รับข้อมูลข่าวสาร ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความยุติธรรมในกระบวนการยุติธรรม คุณภาพการศึกษา การเลือกสถานะในสังคมและการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมธรรมชาติ

วอลเลนซ์ (Wallance, 1974) เขียนไว้ในหนังสือ “Identific of Quality of Life Indicators for Use in Family Planning Programs” เสนอแนะประเมินคุณภาพชีวิตประกอบด้วย

1. มีสุขภาพและสวัสดิการ
2. มีการติดต่อสื่อสารกันภายในสภาพสิ่งแวดล้อมของตน
3. เป็นทรัพยากรมนุษย์
4. สามารถติดต่อกับบุคคลได้ทุกคน
5. มีสติปัญญา ร่างกายและอารมณ์ดี
6. มีการพัฒนาเศรษฐกิจ
7. มีความมั่นคงปลอดภัย

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ในการศึกษา

ประวัติความเป็นมาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเริ่มก่อตัวมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ จุฬประสงคในการปกครองสมัยนั้น พระองค์ท่านต้องการรวมอำนาจการปกครองไว้ที่ศูนย์กลาง การที่พระองค์ท่านทรงจัดรูปแบบการปกครองแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ หัวเมืองชั้นเอก กษัตริย์

ทรงปกครองเอง หัวเมืองชั้นโท ส่งพระราชโอรสและเชื้อพระวงศ์ หรือบุคคลที่กษัตริย์ทรงแต่งตั้งให้ไปปกครอง และหัวเมืองชั้นตรี เป็นเมืองประเทศราชเป็นเมืองที่มีอิสระในการกำหนดรูปแบบการปกครองตนเอง นอกจากนั้นยังได้แบ่งการปกครองที่ต่ำลงไปกว่าเมืองเป็น แขวง ตำบล หมู่บ้าน มีหัวหน้าผู้ปกครองตามลำดับชั้น เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการบริหารงาน (ลิขิต ชีรเวทิน, 2544, หน้า 29 - 32)

การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยปรากฏเด่นชัดที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 5 พระองค์ท่านทรงจัดให้มีการปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย เพื่อพัฒนาประเทศชาติตามแบบอย่างประเทศตะวันตก (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 1) เป็นการปฏิรูปสังคม (การเลิกทาส เลิกไพร่ พระราชทานทุนแก่นักศึกษาไทย เรียกว่า King Scholarship เพื่อไปศึกษาต่อต่างประเทศ) และการปฏิรูปเศรษฐกิจ (ประจักษ์ พันธุ์ชูเพชร, 2543, หน้า 62 - 63; นพดล เมืองสง, 2541, หน้า 20) ได้กล่าวถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยในสมัยนั้นว่า จัดแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การปกครองส่วนกลาง มีการยกเลิกตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี และจัดชุดมภิในปี พ.ศ. 2435 จัดแบ่งการบริหารการปกครองออกเป็น “กรม” แต่ละกรมจะมีหัวหน้ารับผิดชอบและ กำหนดขอบเขตไว้อย่างชัดเจน และมีเสนาบดีเป็นหัวหน้าปฏิบัติงาน ต่อมาในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2435 ได้มีการประกาศพระราชโองการยกฐานะกรมขึ้นเป็น “กระทรวง”

2. การปกครองส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของการปกครองหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของราชอาณาจักร โดยการรวมศูนย์อำนาจไว้ส่วนกลาง คือ เมืองหลวง “ยกเลิกระบบกินเมือง” เดิมที่เจ้าเมืองมีสิทธิในการเก็บภาษีอากร ค่าธรรมเนียม และ ค่าราชการรวมทั้งการควบคุมบังคับบัญชาไพร่ ต่อมาได้เปลี่ยนมาใช้ระบบราชการ รับเงินเดือนจากส่วนกลาง มีการแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคออก ดังนี้

- 2.1 มณฑลเทศาภิบาล เป็นหน่วยงานการปกครองส่วนภูมิภาคที่ใหญ่ที่สุด มีอาณาเขตท้องที่ตั้งแต่สองเมืองรวมกันเข้ามาเป็นมณฑลเทศาภิบาล (จังหวัด) ลักษณะการบริหารงานของมณฑลเทศาภิบาลจะประกอบไปด้วยข้าหลวงเทศาภิบาล (สมุหเทศาภิบาล) เป็นหัวหน้าคณะของข้าราชการที่ปฏิบัติงาน และมีกองมณฑลซึ่งเป็นข้าราชการทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลืองานเทศาภิบาลอีกชุดหนึ่ง

- 2.2 เมือง (ในปี พ.ศ. 2495 เปลี่ยนชื่อมาเป็น จังหวัด) คือ ท้องที่หลายอำเภอรวมกันเข้ามาเป็น จังหวัด มีข้าราชการปกครองประกอบด้วย “ผู้ว่าราชการเมือง” กับ “กรมการเมือง” ผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้บังคับบัญชาในทุกเรื่องในขอบเขตของเมือง เว้นแต่พิพาทภาคีความ

2.3 อำเภอ คือ ท้องที่หลายตำบลรวมกันเข้ามาเป็นอำเภอ การบริหารภายใต้ กรมการอำเภอมีข้าราชการปกครองประกอบไปด้วย นายอำเภอเป็นหัวหน้าส่วนข้าราชการผู้บังคับบัญชารับผิดชอบราชการทั่วไปของอำเภอ มีปลัดอำเภอ และสมุหบัญชีเป็นผู้ช่วยนายอำเภอในการบริหารงาน

2.4 ตำบล คือ ท้องที่หลายหมู่บ้านรวมกันเข้ามาเป็นตำบล ตำบลหนึ่งมีพนักงานการปกครอง คือ กำนันกับสารวัตรกำนัน เป็นผู้ช่วยในการปกครองท้องที่ กำนันมาจากการเลือกตั้งของผู้ใหญ่บ้าน และผู้ว่าราชการเมือง (จังหวัด) เป็นผู้แต่งตั้งตามผลการเลือกตั้ง ส่วนสารวัตรกำนันให้กำนันเป็นผู้เลือกจำนวน 2 คน เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือในการปกครอง และให้ผู้ว่าราชการเมืองแต่งตั้งตามนั้น

2.5 หมู่บ้าน คือ เป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาคที่เล็กที่สุด ในสมัยเดิมการจะตั้งหมู่บ้านได้นั้น จะต้องมีย่านเรือนราว 10 หลังคาเรือนหรือมีราษฎรประมาณ 100 คน ผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองเป็นผู้ใหญ่บ้านที่มาจากการเลือกตั้ง ประเทศไทยมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านครั้งแรกที่บ้านเกาะ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2435

3. การปกครองส่วนท้องถิ่น พระองค์ท่านทรงดำริที่จะทดลองการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นในรูปแบบของสุขาภิบาล และได้ทรงออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ถือว่าเป็นพระราชบัญญัติฉบับแรกของการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย พระองค์ท่านทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพขึ้นในปี พ.ศ. 2440 ต่อมาในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2448 (ร.ศ. 124) มีการจัดตั้งสุขาภิบาลหัวเมืองแห่งแรกขึ้น คือ สุขาภิบาลตำบลท่าฉลอม เมืองสมุทรสาคร มีกำนันตำบลท่าฉลอมเป็นประธานและผู้ใหญ่บ้านในท้องที่สุขาภิบาลเป็นกรรมการ มีการประเมินผลงานเป็นที่พอใจ จึงประกาศใช้พระราชบัญญัติสุขาภิบาลในรัชกาลที่ 5 ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ซึ่งพระราชบัญญัติสุขาภิบาลมี 2 ประเภท ได้แก่ สุขาภิบาลเมืองในท้องที่ที่มีความเจริญสูง มีคณะกรรมการบริหารจำนวน 11 คน มีผู้ว่าราชการเมืองเป็นประธาน และสุขาภิบาลตำบลมีคณะกรรมการบริหารจำนวน 5 คน มีกำนันเป็นประธาน

ส่วนการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลเกิดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2499 ในสมัยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม มีการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิตัดสินใจในการปกครองตนเอง เป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยตรง

ตามกฎหมายมาตรา 78 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 รัฐจะตั้งกระจายอำนาจให้ส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของส่วนท้องถิ่นได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้มีการปกครองส่วนท้องถิ่นของ อบต. เกิดขึ้นใหม่ทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2542 รัฐได้ตรา

พระราชบัญญัติกฎหมายปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น 4 ฉบับ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 ในสมัยปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ (นันทวัฒน์ บรมานันท์ และแก้วคำ ไกรสรพจน์, 2544, หน้า 17 - 31) คือ

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด
2. เทศบาล
3. องค์การบริหารส่วนตำบล
4. กรุงเทพมหานคร
5. การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ เมืองพัทยา

องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีการบำรุงทางน้ำและทางบก
2. รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและ

สิ่งปฏิกูล

3. ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
4. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
5. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
6. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
7. คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
9. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามทางราชการมอบหมาย โดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากร

ให้ตามความจำเป็น

องค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีรายได้ ดังต่อไปนี้

1. รายได้จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
2. รายได้จากสาธารณูปโภคขององค์การบริหารส่วนตำบล
3. รายได้จากกิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล
4. ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับ ตามที่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
5. เงินและทรัพย์สินอื่นที่มีผู้อุทิศให้
6. รายได้อื่นตามที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐจัดสรรให้
7. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
8. รายได้อื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีรายจ่าย ดังต่อไปนี้

1. เงินเดือน
2. ค่าจ้าง
3. เงินค่าตอบแทน
4. ค่าใช้สอย
5. ค่าวัสดุ
6. ค่าครุภัณฑ์
7. ค่าที่ดิน สิ่งก่อสร้าง และทรัพย์สินอื่น ๆ
8. ค่าสาธารณูปโภค
9. เงินอุดหนุนหน่วยงานอื่น
10. รายได้อื่นใดตามข้อผูกพันตามที่มีกฎหมายหรือระเบียบของกระทรวงมหาดไทย

กำหนดไว้

อำเภอท่าใหม่เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดจันทบุรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียงดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอแก่งหางแมวและอำเภอเขาคิชฌกูฏ ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเขาคิชฌกูฏและ อำเภอเมืองจันทบุรี ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอแหลมสิงห์ ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอนายายอาม อำเภอท่าใหม่แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 14 ตำบล 124 หมู่บ้าน ท้องที่อำเภอท่าใหม่ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 13 แห่ง ได้แก่

เทศบาลตำบลท่าใหม่ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลท่าใหม่และตำบลยายร้าทั้งตำบล

เทศบาลตำบลเนินสูง ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลเขาหัวและบางส่วนของตำบลเขาบายศรี

เทศบาลตำบลหนองคล้า ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลทุ่งเบญจา

เทศบาลตำบลเขาบายศรี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเขาบายศรี (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลเนินสูง

เทศบาลตำบลเขาหัว - พลอยแหวน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลพลอยแหวนทั้งตำบลและตำบลเขาหัว (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลเนินสูง

องค์การบริหารส่วนตำบลสีพยา - บ่อพุ ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสีพยาและตำบลบ่อพุทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลสองพี่น้อง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลสองพี่น้องทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งเบญจา ครอบคลุมพื้นที่ตำบลทุ่งเบญจา (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลหนองคล้า)

องค์การบริหารส่วนตำบลราษีไศล ครอบคลุมพื้นที่ตำบลราษีไศลทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลโขมง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโขมง

องค์การบริหารส่วนตำบลตะกาดเง้า ครอบคลุมพื้นที่ตำบลตะกาดเง้าทั้งตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเขาแก้ว ครอบคลุมพื้นที่ตำบลเขาแก้วทั้งตำบล

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ได้กำหนดให้เทศบาลในประเทศไทย มีทั้ง 3 ประเภท คือ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล โดยได้กำหนดโครงสร้างของเทศบาลออกเป็น 2 ฝ่ายนิติบัญญัติหรือสภาเทศบาลและฝ่ายบริหารหรือคณะเทศมนตรี โดยกำหนดส่วนราชการในเทศบาลดังนี้

1. สำนักงานปลัดเทศบาล
2. กองประปา หรือฝ่ายการประปา
3. กองการแพทย์ หรือฝ่ายการแพทย์
4. สำนักงานการศึกษา หรือกองการศึกษา
5. สำนักงานคลัง กองคลังหรือฝ่ายการคลัง
6. กองช่างสุขาภิบาลหรือฝ่ายสุขาภิบาล
7. สำนักงานช่าง หรือกองช่างหรือฝ่ายช่าง
8. กองวิชาการและแผนงานหรือฝ่ายวิชาการและแผน
9. กองสวัสดิการและสังคมหรือฝ่ายสวัสดิการและสังคม
10. สำนักงานสาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม
11. หน่วยงานตรวจสอบภายใน

อำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
2. ให้มีและบำรุงรักษาทางบกและทางน้ำ
3. รักษาความสะอาดของถนนหรือทางเดินและที่เป็นสาธารณะรวมทั้งการกำจัดขยะมูล

ฝอยสิ่งปฏิกูล

4. ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
5. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
6. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม

7. หน้าที่อื่น ๆ คำสั่งกระทรวงมหาดไทยหรือกฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจัดตั้งตาม พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 โดยยกฐานะจากสภาตำบลที่มี รายได้ของตนเอง (ไม่รวมเงินอุดหนุนจากรัฐบาล) ในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน 3 ปี โดยเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า 150,000 บาท โดยแบ่งโครงสร้างส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างน้อยมี ดังนี้

1. สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล
2. ส่วนการคลัง
3. ส่วนโยธา
4. ส่วนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. ส่วนราชการอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่พัฒนาทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีหน้าที่ต้องดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีและบำรุงทางน้ำและทางบก
2. การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะ มูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
3. ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
4. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
5. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
6. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ
7. คุ้มครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. บำรุงรักษาสีประ จาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
9. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พรพรรณ สีทอง (2533) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน ประถมศึกษาแห่งชาติ จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่าครูที่มีรายได้แตกต่างกันทำให้คุณภาพชีวิต แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งคุณภาพชีวิตที่เป็นจริง และความพึงพอใจต่อ คุณภาพชีวิต

พวงเพชร ฝากาทอง (2543) ได้ทำการวิจัยคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการกองรายได้สำนักงานการคลัง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานโดยรวม อยู่ในระดับ ปานกลางและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า คุณภาพชีวิตการทำงานความสมดุลระหว่างชีวิตกับด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นอยู่ในระดับปานกลาง ด้านธรรมเนียมในองค์การอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความก้าวหน้าในงานอยู่ในระดับปานกลางและด้านการพัฒนาความรู้ความสามารถอยู่ในระดับต่ำ ข้อมูลเบื้องต้นของข้าราชการกองรายได้และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตการทำงาน ได้แก่ สถานภาพสมรส ลักษณะงาน การปกครองบังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิต การทำงานข้อมูลเบื้องต้นของข้าราชการกองรายได้ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา เงินเดือน อาชวราชการ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน

นวรรตน์ ณ วันจันทร์ (2548) ได้ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานข้าราชการกรมการปกครอง จังหวัดลำพูน ผลของการศึกษาสรุปได้ดังนี้ จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็น ข้าราชการกรมการปกครองจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 คน พบว่า ข้าราชการกรมการปกครองจังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งมีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีระดับการศึกษาปริญญาตรีทางสาขาวิชารัฐศาสตร์ และมีประสบการณ์ในการทำงานในระยะเวลาที่ ยาวพอสมควร คือ ช่วงเวลาถึง 20 ปี ขึ้นไป ซึ่งสถานสภาพทางครอบครัวส่วนใหญ่จะมีสภาพสมรสมีอัตราเงินเดือนจำนวนสูงกว่า 15,000 บาท และส่วนใหญ่จะดำรงตำแหน่งในระดับ 5 - 6 คุณภาพชีวิตการทำงาน โดยรวมของข้าราชการกรมการปกครองจังหวัดลำพูนอยู่ในระดับปานกลาง สภาพการทำงานที่มีความปลอดภัย และส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงานอยู่ในระดับปานกลาง รายได้ของข้าราชการเหล่านี้ไม่สูงนักแต่ระดับ การมีส่วนร่วมทางสังคมค่อนข้างสูง และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สาขาวิชา อาชวราชการ สถานภาพ เงินเดือน ตำแหน่งระดับชั้นกับคุณภาพชีวิตการทำงานพบว่า อาชวราชการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดวงหทัย ปิ่นเย็น (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ทำการวิจัยประชากรจำนวน 578 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม และ จากการทดสอบที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการวิจัย พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรเทศบาลเมือง กาฬสินธุ์ อยู่ในระดับสูงและเมื่อพิจารณาปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน พบว่า เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อัตราเงินเดือนที่แตกต่างกัน ทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 เมื่อพิจารณา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน พบว่า การวางระบบประเมินผลงาน เพื่อใช้ในการพิจารณาเรื่อง ตำแหน่ง การสร้างขวัญ และกำลังใจในการปฏิบัติงานการพัฒนาและอบรมบุคลากร การเปิดโอกาสให้พนักงานในระดับล่างได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการวางแผนต่าง ๆ อยู่ในระดับสูง

วีระวงษ์ ใบแย้ม (2549) คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการศึกษาพบว่าพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล มีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐาน อายุราชการ และเงินเดือนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัญญา สัตยกาญจน์ (2550) ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาลกรณีศึกษา: เทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาล กรณีศึกษาเทศบาลตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายได้อยู่ระดับปานกลาง คือบทบาทระหว่างการทำงานกับสุขภาพที่สมดุลและการพัฒนาความสามารถของผู้ปฏิบัติงานความมั่นคง รองลงมาคือความก้าวหน้าในงานคุณค่าทางสังคมหรือการทำงานร่วมกันสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงานประชาธิปไตยในหน่วยงาน ค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็น ธรรมชาติประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่ในระดับมาก จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษาพบว่ามีความแตกต่างกันส่วนด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

ลักขณา โยคะวิสัย (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดหนองบัวลำภู ทำการวิจัยประชากรจำนวน 412 คน จากหน่วยงานของเทศบาลจังหวัดหนองบัวลำภู 13 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และจากการทดสอบที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการวิจัยพบว่าระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลในจังหวัดหนองบัวลำภู อยู่ในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา แผนกงาน/ ฝ่าย และอัตราเงินเดือนที่ต่างกันมีความเห็นในปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานรายด้านพบว่าด้านที่อยู่ในระดับสูงสุดคือการจัดระบบพิจารณาผลการปฏิบัติงาน โดยรัฐ การจัดให้มีค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เหมาะสมการอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของผู้บริหารที่มีคุณธรรม

สุคนธ์ศักดิ์ สิงโตเกษม (2550) ศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการสำนักงานท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าในภาพรวมของข้าราชการสำนักงานท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรสงคราม มีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับสูง ในด้านความเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ด้านสภาพแวดล้อมการทำงานด้าน โอกาสในการพัฒนาตนเองและใช้ความสามารถของตนเอง ด้านประชาธิปไตยการทำงาน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชาและ ด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าและระดับคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านเงินเดือน และผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ และด้านเวลาการทำงานกับชีวิตส่วนตัว

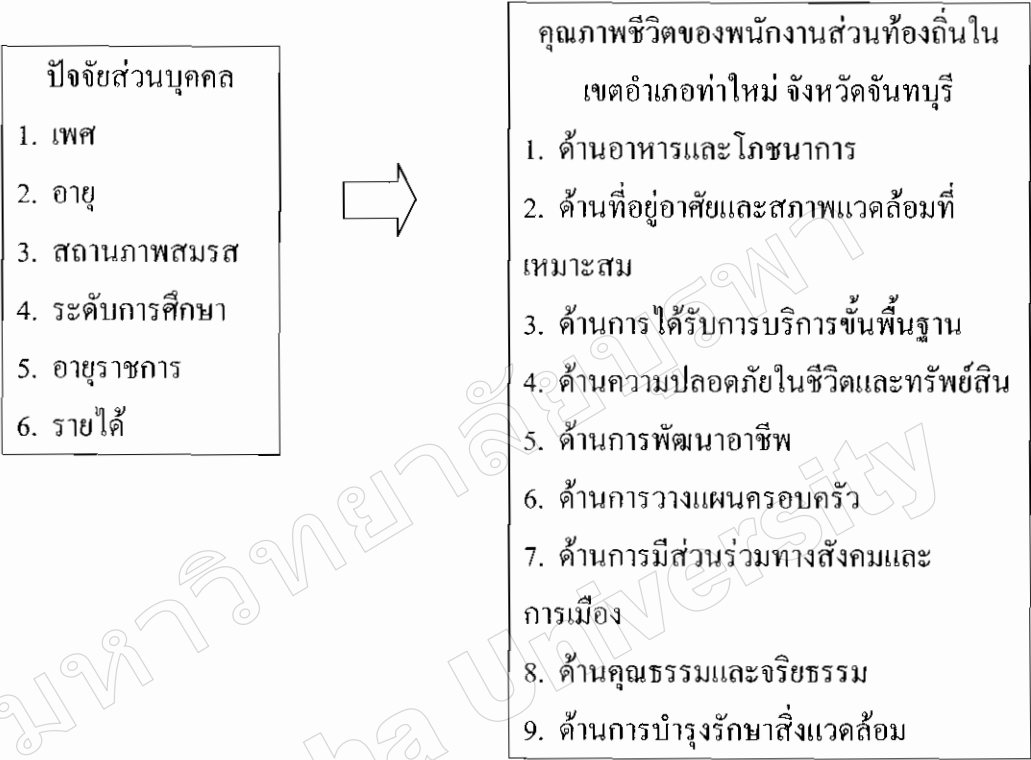
ณภัช ตะสิงห์ (2552) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาล ตำบลในจังหวัดสระบุรีทำการวิจัยประชากรจำนวน 328 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและจากการทดสอบที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการวิจัยพบว่าพนักงานเทศบาลตำบล ในจังหวัดสระบุรี ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ สถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนพนักงานเทศบาลตำบลที่มีอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและเงินเดือนที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านผลตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ ด้านสภาพที่ทำงานปลอดภัยและไม่อันตรายต่อสุขภาพด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้า และความมั่นคง ด้านสังคมสัมพันธ์ ด้านลักษณะการบริหารงาน ด้านภาวะอิสระจากงาน และด้านความภูมิใจในองค์กร พบว่าคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลจังหวัดสระบุรีอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยด้านที่อยู่ในระดับสูงสุด คือด้านความภูมิใจในองค์กร รองลงมาคือ ด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ด้านสภาพที่ทำงานปลอดภัยและไม่อันตรายต่อสุขภาพ ด้านสังคมสัมพันธ์ ด้านความก้าวหน้า และความมั่นคง ด้านผลตอบแทนที่ยุติธรรม และเพียงพอ ด้านลักษณะการบริหารงาน และด้านภาวะอิสระจากงาน มีค่าเฉลี่ย 3.903, 3.863, 3.839, 3.810, 3.704, 3.676, 3.637 และ 3.609 ตามลำดับ โดยมีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง

จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่า เกณฑ์การวัดคุณภาพชีวิตมีอยู่หลายประการด้วยกัน สำหรับการศึกษาคุณภาพชีวิตของพนักงานส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตจากความจำเป็นขั้นพื้นฐานของสำนักคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545) เป็นตัวกำหนดปัจจัยด้านคุณภาพชีวิต จำนวน 9 ด้าน คือ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ด้านการได้รับบริการขั้นพื้นฐาน ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการวางแผนครอบครัว ด้านการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมือง ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (กรมพัฒนาชุมชน, 2545)